

Török Péter búcsúztatása

Tisztelt Püspök Atya, gyászolók, barátaim!

A temetési beszédek jellemzően megfontoltak, fájdalmakra építők ugyan, de indulatmentesek, már józanul számba vevők, nyugodt hangulatúak. Erre én ma képtelen vagyok. Bennem indulat munkál, mondhatnám tombol bennem a tiltakozás, tele vagyok feszültséggel. Az indulat hirtelen fellobbanó heves érzelmi megnyilvánulás, amely eredhet haragból, esetleg gyűlöletből vagy ellenkezőleg szeretetből, ragaszkodásból is. Az indulat lehet feszültség, idegesség, feldúltság, nyugtalanság, hevesség, lehet engesztelhetetlenség és végül lehet lobbanékonyság és robbanékonyság. Mindezek az érzések vannak most bennem, ami természetesen onnan ered, hogy miért pont Ő? Miért ilyen korán? Miért ilyen gyorsan? Miért? Miért? Miért? De ha az iménti jelzőimre figyeltek, észre vehetik, hogy az indulat köré csoportosított fogalmakkal nem csak a magam indulataira utaltam, hanem egyben elhunytunk, Török Péter személyiségére is. Az indulat ma lelkiállapotunkra utalás (legalábbis az enyémre igen), s egyben Péter pótolhatatlan személyiségére is.

Különös, hogy én mondhatok pár szót hamvai mellett, akit sokan nem ismernek. Nem vagyok építész, nem vagyok tájépítész, nem vagyok művész, nem voltam kollégája, nem voltam megbízója, nem voltam kivitelezője, nem voltam osztálytársa, korunknak megfelelően folytatva, még csak ott sem voltam aktív, ahol ő igen, mert nem vagyok fenn a face-book-on, s persze ezek után jön a jól megszokott, ismert válasz: a barátja voltam. Ám ez sem teljesen igaz. Én mérhetetlenül tiszteltem őt, azt hiszem ő is szeretett engem, s voltak olyan szakaszok az életünkben, amikor szorosan együttműködhattünk. Nagyon szerettem vele beszélgetni. Most már bevallhatom: én a képzőművészet oldaláról jöttem, s tán ezért minden jogos és pontos szakmai megjelölésével együtt (tájépítész, tájépítő művész, kerttervező, táj- és környezetépítész stb.) én képzőművésznek tartom, aki minden esetben plasztikai, vizuális művészi értéket is varázsolt munkáiba. Cége neve is jelképes: Artborétum. természet és művészet egyesítése.

Még „VÁTIS” volt, amikor nagyon kereste a független tervezés lehetőségeit, jogi megoldásait – a nyolcvanas évek második feléről van szó – amikor tagjává válhatott a Művészeti Alapnak. Akkoriban ott dolgozva, remek referenciákat kaphattam Melocco Miklóstól, Kő Páltól, személyisége varázslatos volt, ám nehéz volt megoldást találni. Az Alapnak nem hogy tájépítészek, de építészek sem voltak a tagjai, így hát – kényszerűségből – belsőépítészként lett a szervezet tagja. Különös játéka a sorsnak, hogy ha valamit alig csinált életében, akkor az a belső terek formálása volt (bár természetesen ahhoz is értett!), de ennek a „működési engedélynek” a birtokában is szárnyalni kezdett kreativitása. Sorra-rendre oldotta meg szobrászok köztérre kerülő munkáinak elhelyezési, telepítési, kertészeti, környezet alakítási problémáit, e területen szinte új műfajt teremtett.

Tekintélye rohamosan nőtt, Melocco, Kő Pál szobrai mellett szakértő tanácsadója lett Kisfaludi Strobl Zsigmond, Marton László, Tóth Béla, Fekete Tamás, Farkas Ádám, Jovánovics György, Stremeny Géza, Párkányi Raab Péter és mások szobor állításainak, telepítéseinek. Tanúja lehettem annak, milyen bensőségesen találtak egymásra a nála négy évtizeddel idősebb Somogyi József, Kossuth-díjas szobrásszal, aki a Képzőművészeti Főiskola rektoraként is segítette őt, s Péter milyen örömmel fedezte fel Somogyi hallatlanul mély ismereteit a flóra és fauna világában. Mindez vezetett oda, hogy a kétezres években meghívott tanára lehetett a Képzőművészeti Főiskola szobrász tanszékének (Farkas Ádám akkori rektor is segítette ebben) és sok közismert táj szerelmeseként is kedvencei közé tartozott a Főiskola legendás Epres-kertje, s így került érdeklődése fókuszába – sok-sok egyéb mellett - Strobl Alajos legendás kert és művészet kedvelő, egyetemes, különc és zseniális személyisége.

Persze mindezt egy hosszú, kanyarokat is megvalósító pályáiv előzte meg, ismertem nem könnyű gyermek- és ifjúkorral, melyben azonban igen jelentős hely a József Attila Gimnázium, ahol kitűnt másoktól eltérő képességeivel, s egész életében büszke volt arra, hogy legendás magyar tanára volt Vasbányai Ferenc személyében, s ugyanígy nagy volt a szerepe életében rajz tanárának, Barlay Lászlónak. Vasbányai Tanár Úr már akkor érzékelte személyiségének rendkívüliségét. A Kertészeti Egyetemen (és később is) kitűnt ragyogó rajztudásával (rajzait Csapodi Verához hasonlították), örömmel emlegette a művelt európeér Balogh András festőművészt, ottani tanárát és szívesen emlékezett Hofer Miklós építész tanárára. El ne felejtjük, hogy korán jelentkező vonzalma az itáliai kultúra és művészet iránt (a gimnáziumban már olasz tagozatos is volt) később abban is megmutatkozott, hogy tanítványa lehetett a világhírű olasz, firenzei tájépítésznek, Pietro Porcinainak.

Ám természetesen, természetesen (mondom ismételten) mindenk felett voltak számára fontosak építész kapcsolatai, barátságai. Mindig hallhattunk a VÁTI-ban eltöltött több mint tíz évről, arról az időről, amikor új kapcsolatokat teremtett, azokról, aki szerették, azokról, akik nem, de mindig nagy szeretettel emlékezett meg Makovecz Imre, Rados Jenő, Ágostházi László, Dragonits Tamás személyéről. Később kapcsolatba került a magyar építész társadalom olyan kiválóságaival, mint Vadász György, Török Ferenc, Reimholz Péter, Perczel Anna, Lázár Antal, Kerényi József, el ne felejtsem Novák István barátunkat Szegedrők, becsülte igen nagyra munkásságát például, Bán Ferenc, Dévényi Sándor. Újra hangsúlyozom: csak példákat említettem, de már ez a névsor is önmagáért beszél!

Az egyre feljebb emelkedő Török Péterrel a kétezres tízes években ismét szorosabb lett kapcsolatom. Járhattam vele autóval az országot, mint „sofőrje”, elsősorban az Alföldet, órákat beszélgethettünk közben, s egyre jobban lenyűgözött káprázatos műveltségével, amely jóval meghaladta szorosan vett szakmája kereteit. Számomra vezető italianistának is számít éppúgy, mint a klasszikus zene tudósának. Útjaink Makóra, Orosházára vezettek, amely helyszíneken jeles megbízásoknak tett eleget,

valamint - hosszú évek után ismét – kiállításokat rendezett, kiváló installációkkal, melyekről akkor és e helyszíneken magam is beszélhettem.

Kicsit korábban, 2011. nyarán Makón hosszan adta elő, hogy milyen sikeres az együttműködése Makovecz Imrével (amelynek gyümölcsét jótékonyan érzékeljük a település belvárosában), meg is hívta meglepetés vendégnek Mártélyból. Makovecz el is fogadta a meghívást, ám az utolsó pillanatban lemondta a részvételt, állapota rohamosan romlani kezdett és az év szeptemberében elhunyt.

Addigra természetesen már megszületett Péter életműve több csúcsteljesítménye, általa értékelve: jellemzően felemás módon. Egyik részről a nagyszabású elképzelések és egyedi tervek, melyek tervek, álmok maradtak, továbbá tervek megvalósulása, a sokszor ezekkel párosuló kiváló szakember gárdával együttes munka, másik részről a szinte folyamatos csalódások beruházókban, kivitelezőkben, hatóságokban, kollégákban. Itt és most semmiképpen nem feladatunk ezek számbavétele, de csak ha a helyiségek, területek nevét kiejtjük is, azonnal asszociálunk munkássága - sikerei, kudarcai - monumentális voltára. Nemzeti Színház, labirintuskert, zikkurat, tó, szoborpark, Budai Vár (fájdalommal említem), Parlament, Andrássy szobor környéke, Pesti Vigadó, Holokauszt emlékközpont, Budapest, Liszt Ferenc tér, Szeged, Kárász utca, Hajós, érseki rezidencia parkja, Orosháza, Makó, Baja, Tata, Pannonhalma, Sárospatak, Gödöllő, Kalocsa... Káprázatos.

Ez a hely, a Szent István Bazilika nem csak szent hely volt számára, de munkássága egyik gyűjtőpontja is. Tudjuk, hogy a kilencvenes évek vége, a kétezres évek eleje, épp a Nemzeti Színház parkjával kapcsolatos hatalmas és sokrétű munka időszakában számára a Bazilika előtti tér sokirányú megformálását, tervezését is jelentette, az apszis-kút tervével, a Szent István és Boldog Gizella emlékére tervezett kutakkal. A tér kőburkolata, a cosmata technika megelevenítése, az inkrusztáció alkalmazása, számára itt, innen pár méterre megvalósulva, nagy örömet jelentett érzékeny személyiségének, aki például és emellett a dendrológia egyik utolérhetetlen szakértője is volt. S ehhez szorosan kapcsolódik, hogy Péter kiállításainak mintegy csúcspontja és felemelő személyes emlékem (figyelem: a kiállítás szót használtam és nem a munkásság kifejezést!) a 2013. szeptemberében itt, pár szinttel feljebb a Szent István Bazilika lovagtermében megrendezett nagyszabású dokumentációs, igényesen kivitelezett, installációs kiállítása volt, amely nem csak szigorúan vett munkásságát tárta elénk, de hangsúlyozottan utalt szellemi gyökereire, mondhatjuk példaképeire. „Salvete! Opus tessellatum” volt a kiállítás címe, amely szervesen kapcsolódott az épp itt folytatott tervezői tevékenységére is. A kiállításon Melocco Miklós is beszélt és díszvendégként jelen volt az általa szeretve tisztelt világhírű opera énekesnő, nevét Péter búcsúztatásakor mindenképpen ki kell ejtenünk, Edita Gruberova. Az a szeptember 12-ike számára is felemelő, dicsőséges nap, este volt.

A kiállításra reprezentatív kiadvány is született, melynek borítóján Péter egy rövid idézetet tett közzé: „Lelkem lett a küzdés, szívem lett az álmom” . Ez már akkor is találó volt, most pedig különösen. Igen, lelke lett a küzdés, ezt tudjuk, tapasztaltuk, s szíve lett az álom. Igen. Az álom volt a hajtóereje.

Barátaim! Szavaim kezdetekor a bennem munkáló indulatról beszéltem, a heves érzelmi megnyilvánulásról, feszültségről, engesztelhetetlenségről, hevességről, lobbanékonyaságról, melyet összefüggésbe hoztam a magam lelkiállapotával, de Péter karakterét is meghatározó személyiség jegyeként is említettem. Mindez összeillik Ady Endre soraival – az imént őt idéztem – aki e verse egy másik helyén ezt írja Sirasson meg című versében: „Álmok rabja lettem, csak álmokért élek, / Egy mámoros álom lett nékem az élet.” Igen Péter! Álmok rabja lettél, mi pedig igyekszünk veled álmodni tovább. Te itt álmodsz, s kedves szobrászod, Stróbl Alajos szobrai feletted a templomtérben figyelni fogják álmaidat, egy Szent István, a templom fő helyén (ami itt áll mögöttem), egy Szent Alajos, egy Assisi Szent Ferenc ott az egyik oldalsó oltárbanés, s persze Szent Gellért! Majd, ha kilépünk a templomtérből a külső térre, mindig Te fogsz eszünkbe jutni, ahogy felmérjük tekintetünkkel a látványt: lenézünk a burkolatra, ott leszel, felnézünk az égre: ott leszel. Nem emlékezni fogunk, hanem álmodni. Veled.

Nagy fájdalommal búcsúzom Tőled Péter.

Budapest, Szent István Bazilika
2022. szeptember 2.

Feledy Balázs